
Problémafelvetések a pénzügyi fogyasztóvédelem területén

Nagy Zoltán*

1. Pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos problémafelvetések

a modern társadalmi fejlődés eredménye nemcsak a technikai fejlődés, hanem a pénzügyi piacok és ehhez kapcsolódó pénzügyi konstrukciók rohamos fejlődése, illetve olyan pénzügyi instrumentumok kialakítása, amelyek a hétköznapi ember, de sokszor a szakember számára nehezen áttekinthetőek. A pénzügyi szféra jelentősége a XX században is nőtt, de a XXI. század meghatározó tényezőjévé vált. A hitelforrások nélkül a gazdasági fejlődés elképzelhetetlen, amellyel párhuzamosan a forrásgyűjtés jelentősége is megnő. Az eszköz oldal mellett tehát a forrásoldali konstrukciók is egyre bonyolultabb feltételrendszerrel működnek. A gazdasági növekedés fokozatos hiteligénye nyomást jelent a jogalkotóra a szabályok könnyítése irányába, hiszen a szigorú, kötött szabályozás mellett nehezebb a piaci aktivitás növelése a pénzügyi szervezeteknek. A szabályozás könnyítése viszont hátrányos lehet a fogyasztók, a pénzügyi szervezetek és a társadalom számára egyaránt. A fogyasztók számára a megengedőbb szabályozási környezet azért hátrányos, mivel olyan szerződési feltételrendszert alkalmazhatnak a pénzügyi szervezetek, amelyek tisztességtelen feltételeik révén kárt okozhatnak a pénzügyi fogyasztók számára. Hosszabb távon káros az ilyen szabályozás a pénzügyi szervezetek számára is, mivel olyan piaci tevékenységre ösztönzi őket, amely pillanatnyi piaci pozíció előnye mellett a hosszabb távú esetleges veszteséges működést kockáztatja. Nem utolsó sorban pedig hátrányos a társadalom számára is, hiszen a rosszul működő pénzügyi közvetítőrendszer, a bizalomvesztett fogyasztók jelentős egyensúlytalanságot okozhatnak a gazdaság működésében. Egy a pénzügyi közvetítőrendszeren végighúzó csődhullám a gazdasági fejlődést is visszaveti és az egyén mellett osztársadalmi szinten egyaránt kárt okoz.¹

* Habilitált egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pénzügyi Jogi Tanszék.

¹ Lesz országos pénzügyi fogyasztóvédelmi rendszer (bankweb.hu, pénzügyi fogyasztóvédelem, letöltés dátuma: 2015. 01. 05.) A fogyasztói panaszok nagysága is jól jelzi a probléma nagyságát. 2013-ban az MNB 48.000 fogyasztóvédelmi kérelmet, illetve ügyfélszolgálati megkeresést kezelt. A Pénzügyi Békéltető Testület mintegy 4700 szerződéses jogvita rendezésére vonatkozó kérelemmel foglalkozott

Napjainkban a pénzügyi fogyasztóvédelem a hitelezéssel, devizahitelezéssel kapcsolatban az Európai Unióban és Magyarországon is a fogyasztóvédelmi jog egy kiemelt területévé vált. Ugyan – a későbbiekben kifejtettek szerint – a pénzügyi fogyasztóvédelem nem csak a pénzügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos kérdésekre szűkül, de a tanulmány elsősorban erre a kérdésre fókuszál, az alapvetések mellett.

Ennek oka, hogy ez a terület indította el a pénzügyi fogyasztóvédelem gyors fejlődését az elmélet, a jogalkotás és a jogalkalmazás területén. A problémák felszínre kerülését pedig elősegítette a pénzügyi, gazdasági válság.² A globális pénzügyi válság új fejezetet nyitott több területen a bankjogi szabályozásban. Felszínre kerültek olyan problémák, amelyek rendszerszinten már ismertek voltak, de a válság kényszerítette ki a szabályozásukat.

Az 1990. évben bekövetkezett rendszerváltás Magyarországon is kialakította a fogyasztói társadalmi modellt. A bankok egész kedvező feltételekkel propagálták és reklámozták mind a rövid-, mind a hosszú lejáratú lakossági hiteleket. Problémát jelentett azonban, hogy a banki ügynökök több esetben egyoldalúan tájékoztatták az ügyfeleket. A hitelkonstrukcióknak csak a hitelt felvevőre nézve kedvező oldalát domborították ki, az árnyoldalait viszont nem hangsúlyozták.

A problémát tovább növelte, hogy a bankok egyoldalúan kamat-, és törlesztőrészlet emelést hajtottak végre, ezen kívül pedig a hitelt nyújtó bankok banki ügyintézés költségeinek a növekedését, sőt a banki ügyintézők béremelésével járó költségeket is egyoldalúan az ügyfelekre hárították.

A válság következtében különösen a devizahitelezés területén kumulálódtak a problémák. A devizahitelesek különösen hátrányosan érintette a forint árfolyam változása, illetve az ország és a banki kockázati felárak növekedése, amelyet a bankok áthárítottak az ügyfelekre.³

A problémákra a jogalkotónak is reagálnia kellett, illetve a jogalkalmazás területén is fokozottan előtérbe kerültek a hitelezéssel kapcsolatos jogviták, amelyeknek elsősorban fogyasztóvédelmi aspektusuk jelentős.

A jogi szabályozás törekedett választ adni több-kevesebb sikerrel olyan kérdésekre is, amelyeket a válságtól függetlenül már korábban szükségszerűen szabályozni kellett volna.

Jól látszik, hogy a teljességgel liberális megengedő szabályozás nem segíti elő a pénzügyi piacok stabilitását, illetve válságok esetén szükségessé teszik az állami beavatkozást. A profitot magánosítjuk a veszteséget államosítjuk elve sérti a

2013-ban, a jegybank által finanszírozott pénzügyi tanácsadó irodahálózat 8600 pénzügyi tárgyú megkeresést intézett.

² Nagy, Z. (2010) : A gazdasági válság hatása a pénzügyi intézmények és szolgáltatások szabályozására, *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Juridica et Politica, Tomus XXVIII. Miskolc University Press, Miskolc, 229-243.*

³ Kállai, Z. – Kőszegi, T. (2009.): Válságkezelés vagy mindennapi gyakorlat? Kereskedelmi banki tapasztalatok a likviditási válságban, *Hitelintézet Szemle* 187.

társadalmi érdeket, különösen, hogy az adófizetők pénzét, költségvetési forrásokat kell a bankok konszolidálására felhasználni.⁴

A gazdasági válság révén fokozott figyelem irányult a pénzügyi fogyasztóvédelmi kérdésekre, mivel nem csak a Magyarországon, de a világ jelentős részén komoly veszteségek érték a fogyasztókat. A szakirodalom is rámutat a pénzügyi termékek bonyolultságára és arra, hogy a fogyasztók nem kellően tájékozottak a pénzügyi termékek természetét, működését és kockázatát érintően. Mindez oda vezetett, hogy a fogyasztók bizalma nagymértékben csökkent a pénzügyi szervezetek és a pénzügyi piacok iránt. A bizalomvesztés pedig a pénzügyi piacok stabilitását veszélyezteti, amely már kihat a teljes pénzügyi rendszerre. A túlzott bizalomvesztés az egyéni veszteségek mellett társadalmi szintű veszteségeket is okoz.⁵ Az Unióban és a magyar jogalkotás szintjén ezért is jelentős lépések történtek a bizalom visszaállítására és a fogyasztóvédelem jelentőségének a növelésére.

2. A fogyasztók védelmének egyes szabályozási és jogalkalmazási kérdései

A Bírósági gyakorlat alapvető tételként meghatározza, hogy a fogyasztó védelme fontos közérdek. A pénzügyi fogyasztóvédelem területén azonban szükséges lehatárolni a fogyasztó fogalmát, megvizsgálni, hogy kit is véd kiemelten az uniós jog.

Az elmélet rámutat arra, hogy teljesen egységes európai fogyasztó fogalomról nem beszélhetünk, bár a fogyasztóvédelmi irányelvek hasonló fogyasztói fogalmakat használnak, de a tagállamok eltérő módon szabályozzák a fogyasztó fogalmát, más-más szabálycsoportra kiterjesztve a fogyasztóvédelmi szabályozás személyi hatályát.⁶

A 93/13/EGK irányelv általánosan a fogyasztó fogalma alatt ért minden olyan természetes személyt, aki az irányelv hatálya alá tartozó szerződések keretében olyan célból jár el, amely kívül esik saját szakmája, üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén. Ugyanezt a fogalmat használja a 2008/48/EK irányelv is a pénzügyi fogyasztóvédelem területén.⁷

Az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata is rámutat arra, hogy a fogyasztó fogalma csak a természetes személyeket öleli fel, a jogi személyekre nem terjed ki.⁸ Sajátos helyzetet teremt azonban az az eset, amikor a kisvállalkozások, jogi

⁴ Nagy, Z: (2014) : A pénzügyi fogyasztóvédelem aktuális kérdései, in: *A magyar tudomány napja a Délvidéken 2013*(szerk.:Szalma József), Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Szerbia, Újvidék, 207-224.

⁵ Czajlik, I. – Horváth, A. – Sz. Pap, J. (2012) : Korszerű pénzügyi fogyasztóvédelem, in: Lentner Csaba (szerk.): *Bankmenedzsment, bankszabályozás – pénzügyi fogyasztóvédelem*(szerk.:Lentner Csaba),Nemzeti közszolgálati és Tankönyvkiadó, Budapest, 432.

⁶ Hajnal,(2010):. 43-44.

⁷ 93/13/EGK irányelv 2 cikk b) pont, 2008/48/EK irányelv 3 cikk a) pont.

⁸ C-541/99. sz. ügy (Cape Snc v. Idealservice Srl.); C-542/99. sz. ügy (Idealservice MN RE Sas v. OMAI Srl.) Hajnal 2010. 45.

személyek nem szakmai vagy üzleti tevékenységük körébe eső célból járnak el. Az elméleti felfogás, amely a joggyakorlat alapját is képezi az, hogy ebben az esetben a jogi személy is a természetes személyhez hasonló ismerettel rendelkezik a szerződéses jogviszonyban. Ezek az ún. dual-use (kettős célú) szerződések, amelyekre a fogyasztóvédelmi irányelvekben nincs szabályozás. Ezzel kapcsolatos jogi álláspontot a bírósági gyakorlat alakította ki. Az ítélkezési gyakorlat rámutatott arra, hogy a szerződő fél fogyasztónak minősítésénél vizsgálni kell, hogy a szerződés megkötése szakmai és üzleti tevékenységi körébe tartozik-e vagy személyes családi szükségletek kielégítése körében merül föl.⁹

A kettős célú szerződések esetében azt vizsgálja a Bíróság, hogy a kereskedelmi vagy szakmai tevékenységhez vagy ezen kívüli célt szolgáló dologra nézve jött létre a szerződés, illetve melyik cél van túlsúlyban. Csak akkor tarthat igényt a szerződő fél a különleges fogyasztói védelemre, ha a kereskedelmi vagy szakmai jelleg mellékes, alárendelt szerepet játszik és elsődleges a személyes vagy családi szükséglet.¹⁰

A fogyasztó fogalmának a tisztázása mellett fontos elméleti kérdés, hogy milyen az a fogyasztó, illetve fogyasztói magatartás, amely a különleges védelmet megérdemli. Ezért a jogalkalmazás szempontjából fontossá vált a fogyasztói minta megalkotása, amely az egyes eljárásokban a jogsérelem alapjául szolgálhat. Az elméleti felfogások alapján két minta – fogyasztói modell körvonalazódik. Az ésszerű fogyasztó modellje érvényesül az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatában és angol, francia jogterületen. Az ésszerű fogyasztó képes racionális döntéseket hozni a rendelkezésre álló információk alapján. A másik minta – fogyasztói modellt a német bírói gyakorlat alakította ki. Ez utóbbi modellnél a fogyasztót óvni kell, rendkívüli védelemben kell részesíteni, mivel nem képes ésszerű döntések meghozatalára, már a legkisebb félrevezetés vagy megtévesztés esetén.¹¹

A fogyasztói modell kialakítása mellett az ítélkezési gyakorlat elismeri, hogy a fogyasztó a szolgáltatáshoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind információs szintje tekintetében.¹² Ez akkor is igaz, ha figyelmes és körültekintő a fogyasztó. Ez különösen érvényesül a pénzügyi szolgáltatásoknál. A pénzügyi szolgáltatók magasabb szakmai felkészültséggel rendelkeznek, a termékek bonyolultak és összetettek, gyakran átláthatatlan feltételrendszerrel és költségstruktúrával. A másik fontos tényező, hogy a fogyasztók ismeretanyaga és érdekérvényesítő képessége is alacsony.¹³ Magyarországon különösen hangsúlyos kérdés a pénzügyi kultúra alacsony foka, amelynek a megoldását az oktatás és a tájékoztatás növelésével kívánják jellemzően orvosolni. A fogyasztó védelmére

⁹ Hajnal (2010):. 45-46. Ezt az esetet vizsgálta a Bíróság a C-361/89. sz. ügyben, amelyben a kisvállalkozás az üzleti tevékenység befejezéséhez kapcsolódó fogyasztói minőséget ítélte meg.

¹⁰ Hajnal (2010):. 46-47. A C-464/01. sz. ügyben Johann Gruber téglát vásárolt az udvarának burkolásához, amelyet 60%-ban magán, 40%-ban mezőgazdasági tevékenységre használ. A kérdés az ügyben az volt, hogy a fogyasztót megillető védelem megilleti a gazdálkodót. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy nem, mivel az ügylet teljes összefüggésére tekintettel a kereskedelmi és szakmai használat nem tekinthető jelentéktelennek.

¹¹ Fazekas (2007):. 75-76. C-220/98. sz. és C-479/93. sz. jogeset.

¹² C-618/10. sz. ügy; C-472/11. sz. ügy; C-137/08. sz. ügy

¹³ Czajlik – Horváth – Sz. Papp (2012.): 432.

irányuló cél azonban ütközik az akarati autonómia és a szerződési szabadság elvével, amelyek között az irányelv megpróbál kompromisszumot találni, korlátozó szabályok bevezetésével. Azonban ezt a szabályozást feloldja az irányelv azzal, hogy lehetővé teszi a tagállamok számára a nemzeti szabályozásban a fogyasztók magasabb szintű védelmét, azaz a tagállamok túlterjeszkedhetnek ezeken a szabályokon.¹⁴

Az egyensúlytalanság kiküszöbölésének egyik fontos területe a széleskörű és kellő részletességű tájékoztatás. A tájékoztatás jelentőségét az irányelvek is kiemelik.¹⁵ A fogyasztóknak a tények tényleges ismeretében kell meghozniuk a döntésüket, amelynek érdekében megfelelő tájékoztatást kell kapniuk a hitel feltételeiről, költségeiről és egyéb kötelezettségeiről.¹⁶ A tájékoztatásnak világosnak, az ajánlatnak átláthatónak és összehasonlíthatónak kell lennie, annak érdekében, hogy a fogyasztók a tények teljes ismeretében hozhassák meg a döntésüket a hitelmegállapodás megkötését megelőzően.¹⁷ Az általános tájékoztatás mellett a kiegészítő tájékoztatást is szabályozza az irányelv, amelynek mértékét és feltételeit a tagállamok meghatározhatják. A kiegészítő tájékoztatás alapján a fogyasztó eldöntheti, hogy melyik pénzügyi termék a legmegfelelőbb igényei és pénzügyi helyzete szempontjából és az milyen hatással lesz a gazdasági helyzetére.¹⁸

Az európai uniós szabályok bizonytalanságát oldja fel a bíróság jogértelmezése a szerződési feltételek világossága és érthetősége kérdésében.¹⁹ A jogértelmezés problémáját a magyar Kúria fogalmazza meg. A Kúria álláspontja szerint az uniós bírói gyakorlat kimondja, hogy a tagállami bíróság a nemzeti jogtól függetlenül vizsgálhatja a szerződési feltételek tisztességtelenségét, ha azok nem világosak és nem érthetőek. A Kúria álláspontja szerint azonban felmerül a kérdés, hogy ez a nyelvtani érthetőségre korlátozódik csak, vagy a feltételeknek szélesebb értelemben véve kell világosnak és érthetőnek lenni. A széleskörű értelmezés

¹⁴ A Tanács 93/13/EGK irányelvének 4. cikk (2) bekezdése határozza meg ezeket a korlátozó szabályokat. A feltételek tisztességtelen jellege nem vizsgálható, ha világos és érthető feltételekről van szó és ezek a feltételek a szerződés elsődleges tárgyainak a meghatározására, az árnak vagy a díjazásnak az ellenértékként szállított áruval és a nyújtott szolgáltatással való megfelelésére vonatkoznak. Az irányelv 8. cikke kimondja, hogy a tagállamok elfogadhatnak az irányelv által szabályozott területeken szigorúbb szabályozást, ezzel biztosítva a fogyasztóknak az irányelvnél magasabb szintű védelmét.

¹⁵ 2008/48/EK irányelv a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 2005./29/EK irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról.

¹⁶ A 2005/29/EK irányelv utal rá, hogy a tájékoztatási kötelezettségnek a reklámokra is ki kell terjednie. A reklámoknak is tartalmaznia kell olyan információkat, amelyek összehasonlíthatóvá teszik a különféle ajánlatokat. Az információknak egyértelműnek, világosnak kell lennie és reprezentatív példát is kell tartalmaznia.

¹⁷ A 2008/48/EK irányelv a tájékoztatás különösen fontos elemének tekinti a teljes hiteldíjmutatót, amelyet a közösség egész területén ugyanolyan módon kell meghatározni. A tájékoztatás szempontjából szintén fontosak az egyéb járulékos szolgáltatások (pl. bankszámlanyitás), amelyek a hitel megszerzéséhez kötelezőek. Azonban a kötelező járulékos szolgáltatásokat a nemzeti rendelkezések megtilthatják a hitelezőnek.

¹⁸ Ez egy személyre szabott tájékoztatást jelent a 2008/48/EK irányelv alapján, a fontos információkat és a termék jellemzőit kell a fogyasztó tudomására hozni.

¹⁹ C-26/13. sz. ügy

alapján ebbe a fogalomba tartoznak-e a gazdasági indokok és a gazdasági ésszerűség, illetve a szerződés többi feltételével való kapcsolat is.

Az Európai Bíróság a világos és érthető feltételek kérdését kiterjesztően értelmezte. A fogyasztó az eladóhoz képest a tájékozottság szerint tekintve hátrányosabb helyzetben van általában, hiszen a fogyasztó számára nehézséget jelenthet a szerződési feltételek és következményeik értékelése a nyelvi érthetőség ellenére is. Ebből adódóan a feltétel világos és érthető jellegének a vizsgálata nem korlátozódhat a pusztán nyelvi megfogalmazásra. A bíróságnak azt is értékelni kell, hogy a szerződés biztosítja-e a fogyasztó számára azokat az információkat, amelyek segítségével a fogyasztónak módjában áll az adott ügylet előnyeit és hátrányait illetve az ügyletből származó kockázatokat mérlegelni. Ezzel kapcsolatosan a nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy összes körülményeire tekintettel állapítsa meg az adott szerződési feltételek világos és érthető voltát.²⁰

A világoosság és érthetőség követelményének a megítélése még fokozottabb problémát jelent a deviza-hitelszerződéseknél, konkrét esetben az árfolyamrész kérdésében. Az árfolyamrész bonyolult mechanizmusát a kellő körültekintéssel eljáró fogyasztó sem biztos, hogy megérti, hiszen az eladási és vételi devizaárfolyamok és a különbözetük függ a pénzügyi piacokon lezajló változásoktól. Mindezekre tekintettel alapvető jelentőségű az, hogy a kölcsönszerződés átlátható jelleggel tünteti-e fel a külföldi deviza átváltási mechanizmusát, az okokat és sajátosságokat. Fontos továbbá, hogy a fogyasztó az egyértelmű szerződési kitétel alapján előre lássa a számára ebből származó gazdasági következményeket. A fogyasztónak ugyanis azt is értékelnie kell, hogy az alkalmazott árfolyamoknak milyen hatása van a törlesztőrészletek kiszámítására. Mindezek alapján csak az a szerződéses feltétel világos és érthető, amely a fogyasztó számára biztosítja, hogy egyértelműen és érthető szempontok alapján értékelhesse a szerződéses feltételből származó gazdasági következményeket.

A Bíróság álláspontja alapján a fogyasztó hátrányos helyzete oda vezet, hogy a szolgáltató által előre meghatározott feltételeket anélkül elfogadja, hogy érdemben befolyásolni tudná ezeknek a tartalmát.²¹ A pénzügyi szolgáltatók által kialakított általános feltételek szerint nem kellő körültekintéssel mérlegelt vagy túlzott bonyolultsága miatt mérlegelhetetlen feltételekkel létrejött szerződések komoly károkat okoznak társadalmi és egyéni szinten egyaránt, mint ahogy ezt a hazai devizahitelezésnél is látható. A pénzügyi szolgáltatókkal kötött szerződések tehát több esetben okoznak ún. fogyasztói veszteséget. A fogyasztói veszteségek két fajtáját határozza meg a szakirodalom a személyes veszteséget és strukturális veszteséget. A személyes veszteségnek tekintendők azok az egyedi veszteségek, amelyek az ésszerű elvárásokhoz képest érik a fogyasztót. A személyes veszteség lehet pénzügyi, a pénzügyi eszközök értéktelenedése, árfolyamveszteség, alternatív kamatveszteség, vagy nem pénzügyi veszteség, amely az időveszteséget, stresszt jelent. A strukturális veszteség a fogyasztói jólétben keletkező veszteséget jelenti,

²⁰ Nils Wahl Főtanácsnok indítványa a C-26/13. sz. ügyben.

²¹ C-618/10. sz. ügy; C-168/05. sz. ügy; C-40/08. sz. ügy.

amely piaci vagy szabályozási kudarc miatt alakul ki. Jelentkezhet még a pénzügyi termékeknél rejtett veszteség, amely a fogyasztói veszteség speciális formája.²²

A fogyasztóvédelem, az egyensúlytalanságból eredő hátrányos helyzet kiküszöbölése fontos közérdek. Az elmélet is kiemeli, hogy a fogyasztók a legfontosabb gazdasági közösség, akiknek érdekében olyan szabályokat kell megalkotni, illetve jelen esetben olyan ítélkezési gyakorlatot kell folytatni, amelyek révén biztosított a fogyasztók joga az információra, a biztonságra, a választásra és a meghallgatásra.²³

Az ítélkezési gyakorlatból jól látszik a Bíróság célja, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződésben megállapított formális egyensúly helyett a szerződő felek egyenlőségét előállító valódi egyensúlyt hozzon létre. Az egyensúlytalanságot a tisztességtelen megállapodási feltételek hozzák létre, amelyek a szerződő felek közül egyoldalúan a fogyasztót terhelik.²⁴ Azonban a 93/13/EGK irányelv kimondja, hogy a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve. Ezt az ítélkezési gyakorlat kógens rendelkezésként határozza meg.²⁵ Azonban az irányelvi rendelkezések mellett az uniós ítélkezés során is biztosítani kell a védelmet. A Bíróság fontosnak tartja, hogy a fogyasztó és a pénzügyi szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szenvedő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki, azaz a nemzeti bíróságok szerepe felértékelődik ebben a kérdésben. Erre a kiemelt szerepre utal a Bíróság, amikor kimondja, hogy a nemzeti bíróság hivatalból köteles vizsgálni valamely a fogyasztóvédelmi uniós szabályok hatálya alá tartozó szerződéses feltétel tisztességtelen jellegét és köteles ellensúlyozni a fogyasztó és a szolgáltató közötti egyensúlytalanságot.²⁶

3. A pénzügyi felügyelettel kapcsolatos kérdések

A hatékony pénzügyi felügyeleti rendszer kialakítása fontos terület, ahogy erre a legutóbbi gazdasági válság is rámutatott. A 2007-ben kezdődő, az európai országokat 2008-ban elérő pénzügyi gazdasági válság gyökeres változásokat hozott a tárgykör szabályozásában, nemcsak hazai, hanem uniós, sőt világszinten is.

Az azt megelőző időszakban a pénzügyi rendszer szabályozásában és a felügyeletben hiányosságok mutatkoztak, ami a háztartások túlzott eladósodottságában és a devizahitelek elterjedésében is szerepet játszott több közép-kelet-európai országban²⁷

A válság bekövetkeztével világossá vált, hogy egy liberális, megengedő szabályozás nem tud eleget tenni annak, hogy a pénzügyi piacok stabilitása fenntartható

²² Czajlik,-Horváth,-Sz.Papp,(2012.): 434-435.

²³ Fazekas,(2007.): 21.

²⁴ C-618/10. sz. ügy; C-137/08. sz. ügy; C-453/10. sz. ügy.

²⁵ 93/13/EGK irányelv 6. cikk (1) bekezdés.

²⁶ C-618/10. sz. ügy; C-243/08. sz. ügy; C-472/11. sz. ügy; C-137/08. sz. ügy.

²⁷ Az MNB pénzügyi felügyeleti funkcióinak megerősítése

[elérhető: <http://www3.mnb.hu/letoltes/felugyelet-hu.pdf> , letöltés dátuma: 2016.02.14.]

maradjon.²⁸ A pénzügyi közvetítőrendszer olyan lényeges elemét képi az államoknak, és azok gazdaságának, hogy a rendeltetésszerű működése a társadalmi érdek szintjét éri el.²⁹ Ez igazolásként szolgál az állami intervencióra, melynek keretében az állam kiépítheti a megfelelő „védelmi” rendszerét.

A felügyelet célja intézményi formától függetlenül az, hogy fenntartsa a már meglévő szabályozás érvényesülését a pénzügyi szektorban és a pénzügyi rendszer (pénzügyi intézmények és pénzügyi piacok) stabilitását.³⁰ A pénzügyi stabilitás egy olyan állapot, melyben a pénzügyi rendszer – a pénzügyi piacok és a pénzügyi intézményrendszer – ellenálló a gazdaságot érintő sokkokkal szemben és problémamentesen képes az alapvető funkcióinak eleget tenni.³¹ Ezt pedig akkor tudja megvalósítani, ha a kockázatokat időben felismeri, és azokat megfelelően kezeli.

A felügyeletet a pénzügyi rendszerben megjelenő, egyfajta végrehajtott hatalomként is lehet jellemezni. A felügyeletet gyakorló szervek továbbá kapcsolatban állnak a törvényhozó hatalommal: alá vannak rendelve a jogalkotó – mely adott esetben lehet az országgyűlés vagy a kormány - által létrehozott jogszabályoknak. Ezenkívül a felügyeleti szervek maguk is többé-kevésbé fel vannak ruházva bizonyos jogalkotói hatáskörökkel, annak mikéntjét minden állam saját maga határozza meg.³²

A felügyelet feladatait az adott felügyeletre vonatkozó törvény által megjelölt célkitűzésekből lehet megállapítani, vannak azonban általánosan meghatározható célok is, melyek mindig érvényesek lesznek. Ilyenek tekinthető egyik oldalról a piaci szereplők jogos érdekeinek védelme, míg a másik oldalon a fogyasztók védelme, valamint magán a piacon folyó tisztességes verseny biztosítása. A pénzügyi krízisek negatív hatásait is ki kell védenie, fenn kell tartania a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, valamint a pénzügyi visszaélések, illetve a pénzügyi bűnözés ellen is küzdenie kell.³³

A felügyelet feladata ezen túlmenően, hogy erősítsék a piaci fegyelmet, egyúttal folyamatosan igyekezzenek megoldást találni a bajba jutott bankok és a bankrendszer problémáira. Ennek akkor tudnak eleget tenni, ha fejlesztik a pénzügyi rendszerben az információk áramlását, az áttekinthetőséget, az

²⁸ A pénzügyi felügyeleti rendszerben bekövetkezett változások kapcsán lásd bővebben: Murányi, K.(2016): Institutional Changes of Financial Supervision in Hungary In: Kékesi Tamás (szerk.) *The Publications of the MultiScience - XXX. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference*. Paper E_9. 8 p.

²⁹ Nagy,Z, (2010):, 230.

³⁰ Definition of financial supervision, uo.

³¹ Dr. Kálmán, J.: A pénzügyi stabilitás „háromlábú széke” – különös tekintettel az Európai Bankunió koncepciójára, SZE-ÁJDI, TAMOP 4.2.2b Pályázat könyve [elérhető:http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop422b/2010-0010_kotet_02_penzugyi_stabilitas_haromlabu_szeke_kalman_janos/penzugyi_stabilitas_haromlabu_szeke_kalman_janos_1_1.html , letöltés dátuma: 2016.02.06.]

³² Grünbichler, A. – Darlap, P. (2003): Regulation and Supervision of Financial Markets and Institutions, A European Perspective, [elérhető: http://www.fep.up.pt/disciplinas/pgaf924/PGAF/Texto_7_Grunbichler_Darlap.pdf , letöltés dátuma: 2016. 02.06.]

³³ Farkas I. (2007): 429.

érintett hatóságok közötti együttműködést, a pénzügyi beszámoló rendszer egységességét, és a felügyelet tevékenységével kapcsolatos információk elérhetőségét.³⁴

Ha csak a bankokra gondolunk, magukban hordozzák a „veszélyes üzem” jelleget, hiszen fizetéseket bonyolítanak le, jelentős szerepet töltenek be a gazdaságban, a tevékenységükkel kapcsolatban felmerülő problémák pedig ezáltal továbbhatnak a pénzügyi rendszerre.

További szempontokat az ügyfelek oldaláról lehet említeni. Az ügyfelek általában nincsenek a kellő információk birtokában, a felügyelő szerv könnyen elérhetővé, hozzáférhetővé teheti számukra az egyes pénzintézetekre és a pénzügyi termékekre vonatkozó információkat anélkül, hogy nekik kellene információt szerezniük. Természetesen sokkal nagyobb nehézséget jelentene számukra, ha az ő feladatuk lenne. Az ügyfelek tekintetében érdekvédelmi funkciót is betölt a felügyelet, hiszen rajta keresztül adatot, információt szolgáltatnak a pénzintézetek, így megakadályozhatóvá válnak a visszaélések, az ügyfelek átverése. A pénzügyi termékekkel kapcsolatos ügyletek ugyanis nagyobb körültekintést igényelnek, mivel eltérnek a többi iparág termékétől.³⁵

A pénzügyi felügyelet egy olyan kontrollmechanizmust takar, mely különösképpen a pénzügyi-gazdasági válság okán bebizonyította szükségességét és létjogosultságát. Az, hogy milyen formában valósul meg, arra különféle modellek léteznek.

Az, hogy az európai pénzügyi piacok rohamos átalakuláson mentek keresztül az utóbbi három évtized során a dereguláció és az információs technológia fejlődése következtében, valamint hogy pénzügyi konglomerátumok-, nemzetközi pénzügyi intézmények jelentek meg, és új pénzügyi termékek fejlődtek kételyeket támasztott a különálló, szektorális felügyelet és a különböző nemzeti hatóságok hatékony pénzügyi piacok feletti felügyeletét illetően.³⁶ Az államok többsége az integrált modell mellett foglalt állást, és a jegybankon belül került kialakításra a felügyelet.

Az integrált felügyeletnek is kihívásokkal kell azonban szembenéznie, ugyanis monopolhelyzetben van a pénzügyi felügyelet egyedüli hatóságaként. Következésképpen olyan szempontok szerint kell a struktúrát és a szabályozást kialakítani, hogy a felügyelet valóban hatékonyan, „jó” felügyeletként tudja ellátni a feladatait egy olyan környezetben, ahol a rábízott feladatok sokfélék és különbözőek. Ha nem így történik, akkor az a további fejlődés útját meghosszabbíthatja, vagy akár gátját is képezheti.³⁷

Az Európai Unióban is az integrációra való törekvések hatották át az utóbbi évek szabályozáspolitikáját. A Pénzügyi Felügyeletnek Európai Rendszere és a Bankunió is szupranacionális szinten, központi szervek és mechanizmusok útján

³⁴ Ligeti, S. (2009): A pénzügyi felügyelet függetlensége és beszámoltathatósága. A határokon átnyúló pénzügyi tevékenység felügyelete., 70., *Külgazdaság*, LIII. évf.,

³⁵ Ligeti, S. (2009): 63.

³⁶ Holopainen, H.: (2007) : Integration of financial supervision, Bank of Finland Research, Discussion Papers, elérhető: <http://www.suomenpankki.fi/en/julkaisut/tutkimukset/keskustelualoitteet/Documents/0712netti.pdf>, letöltés dátuma: 2016.02.21.]

³⁷ Holopainen, H. (2007)

kívánja a valóban egységes gazdasági és monetáris uniót megvalósítani és egy újabb válság kialakulását megakadályozni. Olyan szervek kerültek felállításra, melyek a rendszerszintű és az egyedi piaci szereplők szintjén felmerülő kockázatok felügyeletéért is felelnek. A rendszer azonban uniós szinten sem teljesen kiforrott. Az Európai Felügyeleti Hatóságokkal kapcsolatban is találkozhatunk ellenvetésekkel, illetve a Bankunió is számos kérdést vet fel, amelyek kifejtése meghaladná a jelenlegi tanulmány kereteit.

Mindenesetre megállapítható, hogy a pénzügyi fogyasztóvédelem egy változásban lévő terület, amelynek még a jövőben is új kihívásokkal kell szembenéznie. A hazai és az európai uniós jogalkotásnak is van teendője ezen a területen, hiszen a pénzügyi szolgáltatások területén gyors a fejlődés, újabb és újabb konstrukciókkal lépnek a piacra a pénzügyi szolgáltatók. Csak remélni lehet, hogy nem kell egy újabb pénzügyi válság a helyes jogalkotás és jogalkalmazási gyakorlat kialakítására.
